

Ръководител

на

Основното Учение.

отдѣлъ на „Читалище“

за учителитѣ, учителкитѣ, ученицитѣ и ученичкитѣ.

Закони и начинъ за отхранѣтѣ на дѣцата у старите Римляни и въ други народы.

Понеже Римляните сѫ били най-строги у сичките работи, то и най-достойна за подражаніе ю дисциплината, коѣто сѫ дръжали тѣ въ отхранѣтѣ (въспитаніето) на благородните и гражданска сынове; защото никакъ невъзможно ю, макаръ въ коїк да било държавѣ, да бѫдѫтъ людіето добры, ако се не настое както требува за отхранѣтѣ на дѣцата.

Въ Римъ почитали за най-священъ законъ, зацврстенъ съ многовременно употребленіе, щото никой гражданинъ, който чувствува римскѣтѣ свободѣ, да не оставя сына си, който ю навръшилъ вече десетѣтѣ годинѣ, да се скъта празенъ по улиците на града. Пазеніето на тоя озаконенъ обычай се закоренило у римляните до толкова, щото по-отличните граждани ю мажките си дѣца до вторѣтѣ годинѣ на възраста имъ ги доили (крѣмили), до четврѣтѣтѣ — ги хранили съ млѣко и други лѣки храны (ястія), до шестѣтѣ годинѣ ги учили на читмо, до осмѣтѣ — на писмо, а отъ осмѣтѣ до де-

сетътъ годинъ ги учили граматикъ. Слѣдъ навръшняието на десетътъ годинъ давали ги на нѣкакъвъ занаятъ, или наукъ, или въ войнишкъ службъ, само да се не скитатъ праздни по улиците на града.

Въ таблицътъ въ 12-и законъ стои изложено слѣдующето: «Сѣкой римскій гражданинъ, отъ каквото и да былъ съсловие той, па живѣлъ вътрѣ въ града, или отвѣнъ на полѣто, сына си, послѣ десетътъ му годинъ, нека дръжи строго; защото ако бы нѣкой напушилъ сына си да се скита празденъ, и го не научи на занаятъ, па сынъ му случяйно направи нѣкаквѫ пакость, то и бащата и сынъ ще се казнѣтъ злѣ.» Защото, нищо друго не умножюва толкозъ свѣтскыть пороцы, колкото родителското немареніе и големата слобода и разгалиеностъ на дѣцата. Другътъ римскій законъ казва: И тѣй, дѣте, което ю испѣлнило десетътъ годинъ, ако бы направило нѣкаквѫ пакость, татко му веднага да го предаде другому на отхранъ, или пакъ да го остави при нѣкой богообразливъ гражданинъ, който да го поучи на миролюбие.» Че, звѣрообразенъ ю онъ татко, който съ удоволствието гледа сына си да досаждда на хората; защото благоденствието на гражданството изискува, да се покровителствува и бранятъ добрите, и да се преслѣдуватъ и казнятъ лошите.

Римъ билъ въ пъленъ цвѣтъ на славѣ и благоденствието тогазъ, когато, освѣнъ магистраталните службы, имали и таквъзъ, на които било възложено да ходятъ по сичкыя градъ и да дирятъ ако има нѣкой, който да немари за отхранътъ и изучяніето на дѣцата си; и ако найдеха че нечие дѣте ю злонравно, то дѣтето казнѣхѫ строго, а татка му лишявахѫ отъ сичките гражданска права, които инакъ притѣжаваше като гражданинъ. Отъ това явно стая, че татко, който оставяше чедото си да прави пакость, повѣче се казнѣше, нежели чедото, което правѣше пакостта.

Надзирателството на отхранътъ и наставлението съ-
когашъ се давало на такви лица, които имали отличенъ животъ и добро поведение; и това се види отъ туй, че който връщаше това званіе ѹеднъ годинъ, слѣдуващътъ годинъ се надѣваше да получи избора на консулство,

Диктаторство или Ценсурство; а това се случило и на М. Порція Катона, който отъ надзиратель на младежъ билъ провъзведенъ на стъпнь ценсурства и префектства, и това ѹ самата причина дѣто мнозина се чудятъ, че тогава Римъ тръжествувалъ и повелѣвалъ на сичкий свѣтъ. Казватъ, че Римъ тогава броилъ повѣчче отъ 700,000 граждани, между които имало много момчета, които надзирателя на нравите дръжалъ така строго и уредно, щото сына на Катона Утиценга, защото строшилъ стомничкожъ на ѹедно момиче, като ѵж зель да пїе водѣ, и Цинне, сына на славнитъ онай мажъ, че влѣзълъ въ чюджъ градинъ да си откъсне нѣколко овощи, изгубили сѣко право, макаръ че още и петнайсетжъ годинъ не били навръшили. Тогава повѣчче се преслѣдвали погрѣшките правени на шегж, нежели сега дѣйствително струванытѣ беззаконія.

И Цицеронъ, като прави обозрѣніето си връху закона, говори, че, никоя грижя не ѹе занимавала толкова Римлянина, колкото тжѣ, да не глѣда дѣцата си, и особно момчетата, да стоїтъ празни; а и славата на Римъ била ѹе до тогава, до когато било забранено на младежъ бездѣлно да се скыта и кръстосва по градските улици. И, вѣистинѣ, само това място, дѣто сѣкой отъ труда си се храни и поминува, и дѣто никой не очеква отъ чюждый трудъ и потъ, може праведно да се назове честито; и, освѣнь че празностъта ѹе за ума както ржждата за желѣзото, нѣ и никой не живѣе отъ вѣтъра, за това и Тацитъ казва: «Момци презети отъ гражданскѣ раскошь, по-добрѣ ѹе да сѫ запрѣни — въ затворъ.» —

За примѣръ на строгостътѣ въ охранѣнія на римските дѣца, азъ щж приведжъ Марка Аврелия, който пише къмъ Поліона тѣй:

« Когато бѣхъ още дѣте, помніж че въ Римъ никой не смѣеше да се вѣсти на публикума (сборището), ако съ себе си не носеше и знакъ отъ работѣтъ си отъ коікто се поминуваше, или — щѣше да тражи по-минѣка си; и когато нѣкой се явеше безъ такъвъ знакъ, не само ѹе дѣцата го гонѣжъ и выкахѣ по него като на бесно псе, нѣ и, осъденъ отъ Ценсора, пра-

« щаше се въ ергастулътъ (арсеналътъ) да работи като
« робъ. Тогава не по-малко се безчестеше римскыятъ
« младъ бездѣлникъ отъ гръцкия глупецъ философъ. —
« На публикума Императорите донасяхѫ вощена запа-
« лѣнѣ свѣщъ, Консулите брадва (сѣкырѣ), Священни-
« ците брадж отъ космы, Сенаторите скойки, Цензори-
« те книжкѫ (брошюрѣ, букваркѫ), Трибууните гвоздей,
« Регулите скыштърѣ, Велможите коронѣ, Ораторите
« книги, борците сабіж, златарите талеркѫ; подобно и
« сичките други рѣкодѣлци, освѣнь чюжденците; по-
« сланиците и агентите сѣкога влизахѫ съ єдинъ знакъ.
« О, колко тогава бѣхме честити ный! О, колко сега
« сме паднѣлъ и злочести! че, тако ми любовьтъ на
« боговето, най-почетныя сега на-да ли ще може да се
« сравни съ най-лошія тогавашень. Тогава у сичкыя
« градъ на хыляда єдва ли се намираше єдинъ лошъ, а
« сега по сичкѫ Италіѣ на 20,000 на-да ли ще се на-
« мѣри єдинъ добъръ. И, въистинѣ, незнаїж защо тол-
« кова сѫ ме презрѣли боговето, защо щастіето толко-
« ва ми є противно, та четырѣсеть години вече стая-
« какъ само плачіж и слзы проливамъ, че добрите из-
« мрѣхѫ и вече се забравихѫ, а лошите и непочтенни-
« те живѣйтъ. Въистинѣ благородныя духъ може да
« поднесе сичките тегобій на живота, иъ да глѣда че
« добрите людіе се пакостятъ, а лошите добруватъ, то-
« ва благородный духъ нито може да тръпи, нито пакъ
« да се подреди съ него.» —

Въ сѫщото къмъ Поліона писмо се намира още твръ-
дѣ хубавъ и поучителенъ образецъ за добрыте и лоши-
те людіе, както и за тѣхнѣтъ отхранѣ; и ный намѣ-
рихме за добрѣ да го изложимъ тука. НЕто прочеє какъ
продлѣжава писмото си Марко Аврелій — Императоръ:

« Намира се, казва той, въ Архывите писмо, којето
расказва за времето на Марія и Сулла; това писмо стру-
ва да обръне вниманието ни и є слѣдующето: Въ Римъ
до времето на Цинне имало обычай и ненарушимъ за-
конъ, щото опредѣленый отъ сената Цензоръ да обходи
и преглѣда сичките мѣста на областътъ, която му се
паднеше на дѣль; цѣлъта на тоя преглѣдъ была трой-
на: Да испыта и научи пази ли се правдата; Да разви-

ди какво је състоянието на републиката, и, съкожъ годинъ да зима клѣтвѣ за вѣрностъ къмъ Римляните.» Какъ ти се чини, мой Полоне! Ако да станеше сега такъвъ преглѣдъ по Италіѣ колко купове злодѣяния щѣхъ да се откриятъ? — Като се минжли двѣ години отъ боя на Марія и Сула, опредѣленія отъ сената Цензоръ въ обыкалянието си дошълъ и въ Ноллѣ — градъ у Кампаниѣ — за да обходи и преглѣда и това място; а защото было лѣтъ, па и инакъ мястото изложено на голѣмы жегы, та никой се не вѣствявалъ на съборището (публикума). Ценсора повикалъ гостинника, при когото се бѣлъ расположилъ на квартира, и му рекълъ: Друже, азъ съмъ опредѣленъ отъ римскія сенатъ Цензоръ, и съмъ дошълъ да обходѣ и преглѣдамъ и това място; иди скоро и повицай сичките добры людіе! Гостинника отишълъ на гробището и зель да выка съ гласъ: « Ей, добри людіе, хайде вси съ мене, выка вы римскія Цензоръ! » Цензоръ чекалъ и никой не дохажда, та пратилъ гостинника пакъ да ги выка. Гостинника пакъ отишълъ на гробището и выка: « Е, па хайде вы, добры людіе, выка вы римскія Цензоръ! » И тоя пѫть като се не вѣствява никой, Цензоръ пратилъ гостинника и третій пѫть; иль, все напраздно, никой се необажда, и никой не дохожа! Цензоръ най-сѣтнѣ, разгневенъ докрай, выка гостинника и му казва: « Като сѫ толкозъ опориты, та се неповинуватъ на заповѣдътъ ми, и нещѣтъ тука да дойдѫтъ, то азъ щѫ идѫ при тѣхъ; само хайде и ты съ мене, за да ми кажешъ дѣ сѫ, че строгъ казънъ заслужва той, който се противи на заповѣдите на сената. » Гостинникъ тогава зель Ценсора, завелъ го на гробището, и, отдалечъ още ванжълъ да выка съ голѣмъ гласъ: « Ей, добри людіе! Это римскія Цензоръ; вы нещѣхте да идете при него, иль — той самъ иде при васъ да вы пыта. » — Цензоръ зачуденъ и ядосанъ за постѣпѣнѣ на гостинника, казва му: « Що правите това, господине? Азъ те пратихъ да повицашъ живите, а ты мрѣтвите выкашъ! » — « Господине Цензоре, отговорилъ той, ако наистинѣ си разуменъ и просвѣтенъ човѣкъ, то ты никакъ не ще се чюдишъ и ядосвашъ за това, защото въ това окружие сичките добри людіе

из'мрѣхъ, и сега тука, подъ тыя паметницы погребены, си почивать. Не ти менѣ, нѣ азъ тебѣ треба да се срѣдъ и ядоувамъ, че тражишъ добры людіе, като въ цѣлѣтѣ тѣжъ областъ не си могълъ да найдешъ нито единъ такъвъ. Ако желаешь да се разговоришъ съ нѣкой добѣръ; ты по-напрѣдъ трѣба да знаєшъ, че въ сичкѣтѣ тѣжъ странѣ нема да найдешъ помежду живыите, освѣнь ако да повыкашъ отъ мрѣтыте, или ако богоувете се не умилостивять да създаджть изново нѣкой такъвъ. Сулла консулъ, вашыя Императоръ, петь месеци наредъ, въ тоя кампанійскій градъ, който носи име Нолла, іе съяль семе, на којето плодовете вы събирайте изъ него-выте рѣцѣ; т. іе. родителіе дѣцата си, внуци дѣдите си, щерки майкыте си, мажкіе женыте си и жены мажкето-си, чичѣ братанцыте си, храненици поочювите (благодѣ-теліето) си, господаріе слугыте си ограбувать и пакос-тять. Храмовето се лишявать отъ приносъ и служите-ліе, горыте отъ стада, долините отъ сѣидбы и посадіе,.... и, којето іе още по лошьо, проклѣтыйтъ тоя Сулла лиши това мѣсто отъ добры людіе и го испълни съ пороцы и потворство. Никога пущинякъ не іе строполявалъ така зыдовето си на земѣтѣ; никога црвоточина не іе толкова испроядала дръво; никога молецъ не іе толкова опасялъ дрѣхъ; никога гжесница не іе толкова повреждала яблѣкъ; никога скачъкъ не іе толкова огрызялъ класъ, като поразата на Сулла консулъ, която отрови Кампаніѣ! Въистинѣ, голѣмъ недостатъкъ усѣщаме отъ неманіе добры людіе, нѣ по-чювствително іе злото що произлиза отъ това, че добрите убити отъ него сега си почивать въ гробовете съ мрѣтыте, а пороците които посъя помежду ны живы нась погрѣбвать. Тука хората така сѫ горделиви и свирѣпы, щото нищо друго не же-лайлъ освѣнь да господарувать и заповѣдать; толкова сѫ злобни щото устата имъ не говорять освѣнь зло, — лѣниви сѫ и съврѣшенно сѫ се отдали на сластолюбие; изѣдници, които сѫ родени само да ядатъ и пїйтъ; раз-бойници, които само за кражбѫ мыслѣжть. Не; ако ты и твоите Римляніе гы броите помѣжду добрыте, то по-чекай малко, азъ сега щѫ гы свыкамъ сичкыте; тѣ тол-

кова съм много, щото ако да се колікът и продавать въкасаннициите вмѣсто телешко, или какво да было друго мѣсо, то щѣше да наспори и навакса и на съсѣдните и на цѣлѣ Италіїж.» — Това писмо заключава Марко Аврелий Императоръ съ писмото си къмъ Поліона така: «Че дошите преизобиловать на земѣкът, и че малцина съмъ въ Италіїж добры, причината ю, че родителите се не грижатъ вѣче за отхранкът на дѣцата си така, както съмъ се грижали нашите предци. Никоје дѣте не стая о-пако, ако се дръжи строга дисциплина въ отхранкът му; слѣдователно, по тѫкъ сѫщъ причинѣ и татко ми А. Піусъ притѣжава славкът којко и азъ; понеже той въ прѣвите години на дѣтството ми никакъ ми не даваше да спѣ въ креветь (одъръ), да сѣдѣ до него, да ямъ за-їедло съ него на трапезкът, и не смѣяехъ ни главкът си да дыгнѣ и да го поглѣди въ лицето; той често ми казваше: Марко сыне, азъ по съмъ склоненъ да си прости та почтенъ Римлянинъ, а не развратенъ и про-куденъ философъ.»

Картагеняните отхраняли дѣцата си, особенно по-отличните, отъ третікът та до дванайсеткът годинѣ на възраста имъ въ храмовето; а отъ дванайсета до двайсетъ годинѣ учили ги на занаятъ, и чакъ въ трійсеткът годинѣ промыслили за оженяванїето имъ. Въ тѣхъ било ненарушимъ законъ щото, момче преди да наврьши 30-тѣ годинѣ и мома 25-тѣ годинѣ, да се не женятъ. Като направялъ свадбени уговоръ, на младите съпружици се давало срокъ отъ 30 дена отъ сената, да размыслиятъ и да си избератъ їеднѣ работѣ — занаятъ или службѣ — отъ којко за напрѣдъ ще си искаруватъ поминъка. Тогава тѣ или се посветявали въ службѣ на ботовето, или се предавали на войнишкѣ службѣ, или на морепловство, или на земедѣлїе, или на каквъ да-было другъ занаятъ, който били научили отъ по-напрѣдъ; и щото си изберехъ тогава, съ него си оставахъ и до край да се поминуватъ; защото неоспоримо ю че: който често мѣнява занаятъ си и начина на животъ си, та-къвъ почти не заслужва никакво уваженїе.

Дупница, 5 Іуній, 1874.

Д. Я. Бисеровъ.

Преподаванието на аритметиката въ основните училища.

«На никой предметъ преподаванието не ся е считало тъй свършено, както преподаванието на аритметиката. Но ето явява ся Грубе и доказва ясно необходимостта, да ся преобразува и туй преподаване. Можемъ ли слѣд., подиръ туй да считаме още за съвършено каквото би било? Не; неприкъснато развитието има въ всичко и безъ исклучение — това е неоспорима аксиома. Който иска да ся вкамени, т. е. да умре умствено още при животъ, той нека ся придържа у тжзи аксиома и да вжрви напредъ!»

Дистервегъ.

Въ много градове и села изъ нашието отечество въ основните училища почна да ся изхвърля Ланкастерската Метода и да ся замѣнява съ тъй нарѣчената Звучна Метода. Въ нѣкои градове даже тжзи звучна метода прави чудесни успѣхи, които неможаха да бѫдатъ, додѣто владѣяше ланкастерскія методъ. Но такива градове единъ или два, а въ другите мѣста звучната метода съществува само на име, а ползитѣ отъ неї сѫ сѫщитѣ, каквito бѣха и при по-напрежното обучене. Отъ много мѣста ся даже оплакаха презъ вѣстниците отъ голѣмитѣ шарлатанства, които нѣкои учители правели подъ булото на звучната метода. Мнозина даскалата безъ да разберѫтъ напълно силата на звучната метода, съ едно чудно и дивно ржководство въ ржка и съ знаніе, чи Ше-то ся казвало *шиши*, станали самозванни апостоли на звучната метода. Това явлене не може никакъ да ни радва; то показва, чи ще доде време, когато и звучната метода ще падне въ такава рутина, както и ланкастерската; още, чи и тжзи метода ще доведемъ до такава безплодностъ, както и методата на Йосифа Ланкастера, ако нейното распространение става тъй, както спомѣнахме.

Нѣкои учители, мислятъ, чи звучната метода съ-

стои само въ едно знаніе, да произнесешъ съгласните букви безъ гласните. Излжгани сѫ тія господиновци, и дѣлбоко сѫ излжгани. — Звучната метода — плодъ на многогодишни трудове на различни педагози, е свързана съ много други необходимости. Ако научимъ дѣтето да казва само Бе-то бб; и подиръ захваниме пакъ да го учиме, както си знайме отпрѣди, т. е. да вжрви развитието му, както при ланкастерскія методъ, то знайте, чи никакъ успѣхъ пакъ нема да има въ основните училища: дѣтето пакъ ще измита нѣколко години кюшетата на основното училище и пакъ ще си излѣзе тѣло и неразвито. Което ще рѣче, чи съ звучната метода наедно трѣба да прѣобразуваме не само начинъта на откриваніето на буквите, нѣ и всичко обученіе въ основните училища. Тѣзи които сѫ изнамѣрили звучната метода, нарѣдили сѫ цѣла система, спорѣдъ която и четеніето, и писаніето, и аритметиката да ся предава не тѣй, както е ставало преди години; не както става и до сега въ нашите училища: Земете урокъ отъ «Богъ направи всичко до свѣтъ.» Ученикътъ изучи папагалски всичко това и бръщолеви безъ никакво съзнаніе: «Попитайте животните, тѣй ще ви отговорятъ; попитайте птиците небесни, и тѣй ще ви обадятъ; попитайте земѣтѣ, и тя ще ви ся отзъве. Защото всичките твари сѫ отъ Бога.» (Втора Четеница отъ Хр. Г. Дановъ 1872 г. стран. 2). А какво е разбралъ отъ всичко това ученикътъ? — Нищо. Учителътъ никакъ не обрѣща вниманіе, да ли ученикътъ разбира каквото чете; той ся не постараava да же да прегледа ученикътъ, кога прочита, да ли глѣда това, което казва, или кара всичко наустъ, безъ да познава буквите. А да глѣда да объясни наглядно прочетеното, да ся съобразява съ възрастъта и развитието на ученикътъ, чи спорѣдъ тѣхъ да му дава материі за учение — учителътъ за тія неща нещо ни да знай. Въ много мѣста за прочитъ даватъ грамматики, землеописание, чи, бог-знай да не би и числителница. По горѣ представихме нѣколко рѣда отъ най удотрѣбената читанка и тѣзи рѣдове сѫ въ сила да представятъ, какви материі даваме за четеніе на дѣцата и какъ става четеніето въ основните ни училища. По такъвъ начинъ става

и писанietо, по сжція и аритметиката. Особно постѣднія предметъ ся предава въ основнитѣ ни училища толкозъ неразбрано, щото учениците намразяватъ за презъ цѣлъ животъ името му. Его главната причина, която мя кара да изложж отчасти: «какъ трѣба да става преподаванietо на аритметиката въ основнитѣ училища.»

Ако и да е твърдѣ интересно, да ся знае, какъ ся е предавала аритметиката въ килитѣ или преди 40 или 50 год., все-пакъ азъ не искамъ да тласкамъ читателите въ това време, защото и днешното преподаванie на тоя предметъ не ще представи по малъкъ интересъ. А намъ е и задачата да представимъ днешното и да покажимъ какъ трѣба да бѫде, а не да ся враќаме въ миналото.

Днешното преподаванie на аритметиката въ оеновнитѣ училища става въобще тѣй: захваща ся отъ нумераціята и то безъ да ся направи никакво встѣженie, а ся написватъ цифритѣ отъ 1 до 10 на черната дъска и ся каратъ ученицитѣ, да преписватъ и запомнятъ коя цифра колко е; подиръ туй захваща ся откриванietо на рѣдовете на числата: *единици, десетици, стотници*. А какво е това единици, десетици и стотници? Учителътъ, като не е въ състояние да ги опредѣли, не ся не мѫчи да разбива главитѣ на ученицитѣ, а оставя да отива всичко безсъзнателно. Какъвъ пукотъ въ училището е въ това време, когато ся учатъ тези единици и десетици: ученици плачатъ, учителътъ вика, другите треперятъ — да тя страхъ съзeme, а каква наука искашъ? Наистина, мѫчно може да повѣрва нѣкой, ако не е видѣлъ, колко мѫчно ся учи въ основните училища, чи дори и въ главните, аритметиката. «На първія рѣдъ стоятъ единици, на вторія — десетици:» това сѫ думи по священни и по неизмѣняеми отъ думите на священното писанie. Секий учителъ това само знай и това предава, а ученикътъ е дълженъ да заповни за всегда на усть тези думи, чи, щомъ учителътъ попита: «на кой рядъ стоятъ десетицитѣ?» да отговори безъ забава: «на вторія.» Подиръ криво-лево изучванie на числата до милионъ или дилионъ, за което времето е неопределено, — захваща ся *сложенietо* или *събиранietо*. При това дѣйствiе ученикътъ е дълженъ да изучи единъ купъ правила. На прим.:

«Събираніето е дѣйствіе, чрезъ което даватъ ни ся нѣколько слагаеми числа да ги събереме наедно; числата пишемъ единици подъ единици, десетици подъ десетици, стотници подъ стотници и т. н. послѣ теглиме линія отъ десно къмъ лево и пишеме знакъ, правъ кръстъ или и, и захващаме да събираме отъ най първія рѣдъ, единиците. Ако излѣзятъ единиците по-много отъ девять, правиме ги на десетици и ги пренасяме въ десетиците; отъ десетиците въ стотниците и тѣй на татъкъ.»

И много други подобни стеріотипни правила продължава да бѣрбори младото дѣте. Щомъ изучи наусть тїа правила, заедно съ нѣколько задачи, които тоже безсъзнателно рѣшава, захваща изважданіето или изятіето. При това дѣйствіе колко по безсъвестни думи има да срѣщниме; като на пр.: «Влѣзваме въ десетиците — нѣма, слизаме въ стотниците — пакъ нѣма, влизаме въ хилядниците и земаме една хилядница и їж пренасеме въ стотниците, тука ставатъ десять; земаме и отъ стотниците една стотница, която има десять десетици, и принесеме їж въ десетиците и т. н. А «едно на рѣка,» «двѣ на рѣка,» «свалияме нулата,» «качиме їж горе,» съ кошъ ся иструпватъ при съко едно дѣйствіе. Подобни блудкави и безмисленни за дѣтето думи има да срѣщниме и при умноженіето, и при дѣленіето. При никое дѣйствіе не сж обрѣща вниманіе на умственото развитіе на ученикътъ; съко нѣщо съ сила ся зопомня отъ учениците наусть, и подиръ туй нека, слѣд., обикновено ученикътъ аритметиката и ся занимава съ неїж.

А каква полза излиза отъ това ученіе? Почти никаква. Постѣжни ученикътъ въ горните класове, захваща прости и десетични дроби, тройни правила и пр., а неможе да пресмѣтне умствено 5×20 или $40 - 17$ колко правята. Не може да си представи, какво нещо е дробъ: яде ли ся, пие ли ся и пр. Това неразбира защото дѣленіето е поминалъ само чрезъ едно изучваніе, на сухи правила, още никакво наглѣдно средство не му е представено, за да разбере нѣкой отвлеченъ задатъкъ. Но да ся не впущаме въ по-дълги расправи, защото съки му е извѣстно трудното изучваніе на аритметиката въ основните ни училища. Почти всички ученици, кои-

то идатъ да постъпятъ въ Габров. Глав. училище, почти всички казваме ся явяватъ слаби отъ аритметиката и това ги принудява да постъпятъ само за една аритметика въ подоленъ класъ. Това е фактъ, който най-ясно говори, чи наскадъ изъ нашенско аритметиката мъжно ся учи.

Това явление не може да ни радва още повече, като земемъ въ внимание слѣдующето. Човѣкъ, за да ся припознай за такъвъ и да бѫде въ пъленъ смисълъ на думата гражданинъ, трѣба да знае, ако не друго, но поне тія петь най необходими науки: Законъ Божи (Вѣроученіе), Отечественната си исторія, Грамматиката на матернія си язикъ, Землеописаніе и Аритметиката; въ противенъ случай, той спорѣдъ мѣдитъ думи на Фридриха Великій, уподобява ся на безсловеснитѣ животни. Но освѣнъ вситѣ други първо място захваща аритметиката и грамматиката: безъ другите науки човѣкъ престава да е човѣкъ, а безъ тія престава и да прозебава (не казвамъ да живѣе, защото, въ такъвъ случай човѣкъ не живѣй, а прозебава). Когато незнае да си напишѣ писмо и да си прехисапи, човѣкъ изгубва интересътъ си, а подиръ това безъ време и животътъ си. Ето отъ дѣ най високо цѣнѣ тія двѣ науки. — А какво ще представи въ обществото, който тъй изучва аритметиката? Умътъ му неразвитъ и той не е въ състояніе да съобрази, да направи нещо по самостоятелно. И тогазъ училището му не служи за нищо; той трѣба отъ ново да ся блжска и, когато остане и свърши животътъ си, тогазъ да стане опитенъ. Прекара ли животътъ си на марцина? Ползова ли ся отъ училището? Не. По тези причини аритметиката, както ся цѣни най високо у другите просвѣтени народи, тъй трѣба да ѹ цѣнимъ и нїй. За това трѣба да ся преобразува досегашното и преподаваніе. Чрезъ аритметиката трѣба умътъ на ученика да ся развиѣ, да стане съобразителъ и точенъ като $2+2=4$.

Неплодовитостта на такова обученіе, каквото става вредомъ по нашите училища, обѣрнала е вниманието още въ време на много учени педагози. По тая причина явиха ся преобразователи, които преобразуваха

преподаванието на четенietо, писанietо, аритметиката и на много др. предмети. Тъ нарѣдиха различни методи, какъ да ся преподава тоя или оня предметъ. И днесъ Европейскитѣ училища, особено Германскитѣ, длѣжеjтъ за успѣхъtъ си на тѣзи педагоги, които избавиха дѣцата отъ много трудности при обучението. Не е място то да изброяваме имената на тия реформатори; ще споменемъ само единого, на когото методата, какъ да ся преподава аритметиката, преобладава въ всички почти основни училища. Както каза Дистервегъ, той е Грубе, единъ Немский педагогъ; той доказа най ясно, чи трѣба да ся преобразува преподаванието на аритметиката и нарѣди особна метода за това. Тая, именно, метода препоръчваме на всички, които ся занимаватъ въ основните училища и ввождатъ Звучната Метода. Способъtъ на Грубе е толкови лесенъ и вразумителенъ, щото и самичкъ учителъtъ ся чуди, какъ дѣцата освояватъ толковъ смисленно най труднъtъ неща на аритметиката.

Съставителъtъ на една аритметика на руский язикъ по способъtъ Грубе, 1. Паулсонъ ето що говори въ своето предисловие за тая метода: « Като съобщаваме на нашитѣ читатели новата метода по преподаванието на аритметиката, ний немаме намерение да стѫпаме въ надприказваніе съ закоравелитѣ рутинари, а обрѫщаме ся направо къмъ тѣзи млади преподаватели, които не сѫ още успѣли да ся поддаjтъ на рутината, или да ся заразїтъ съ дѣдескитѣ си предубежденія; (обрѫщаме ся още) и къмъ родителитѣ, които ся нуждаятъ повече отъ другитѣ отъ добро ржководство за своитѣ дѣца. На тѣхъ ний особно препоръчваме методата на Немскияtъ педагогъ Грубе; не за това, чи въ Германія тя и до сега ся счита най добра метода. (И тя както съко человѣческо нещо има свои нѣкой недостатоци); но за това чи е твърдъ проста и естественна, добре-вразумителна както за преподавателъtъ, тѣй и за ученика и, кое е най главно, чи несѫмненно помага за духовното развитиe на дѣцата. Съкоя майка (Далечъ сме отъ туй ний я, но дано поне учителитѣ iж земјтъ въ вниманиe) безъ голѣмъ трудъ може да iж усвои за себе си и да обучава своето 6 или 7 годишно дѣтенце съз-

наенъ успѣхъ. Като употреблява нѣколко пъти въ не-
дѣлѣтѣ по половинъ часъ на урокъ, тя (майката) въ
малко време ще ся убѣди, чи нейнія сынъ, ако той не
е само много сиронахъ духовно, не е лишенъ и отъ спо-
собность за математика.» (Арит. по способа на Немскія
недаગогъ Грубе отъ И. Паульсона 1872).

Всичкитѣ думи на Паульсона сѫ се тѣй назида-
телни и за настъ и фактически доказвать превъсход-
ството на методата Грубе надъ другите методи.

Сега да изложимъ въ кратко, въ що, именно, ся
състои методата на Грубе. Учителътъ захваща обуче-
ніето по аритметиката най напредъ отъ единица; прави
разлика между единъ и нѣколко предмети; кара учени-
ците да познаватъ, кога е единъ предметътъ и кога сѫ
много. Дава понятіе какъ предметътъ става на по мал-
ки части; кое е по голѣмо частъта или цѣлото. Подиръ
отива на другій урокъ на двѣтѣ. При този урокъ пакъ
ся занимаваме само умствено: притура при едното още
едно и казва, че когато има на едно място едно и ед-
но, било яблъка, или круша или каквото да било, ста-
ватъ двѣ; прави различни задачи отъ събираніе, изваж-
даніе, дѣленіе, умноженіе, но винаги пари, щото зада-
читѣ да бѣдатъ облечени, или именованни. Писменни
упражненія при този урокъ, както и при едното, ся съ-
стоятъ въ писаніето на линіи въ различни положенія;
прави, перпендикулярни, хоризонталии, полегати и пр.;
послѣ въ точки, кръгове и т. н. такива задачи ся пра-
вятъ и въ тритѣ при особенъ урокъ. Когато ся открии
число три, при него запознава учениците съ цифрите
1, 2, 3, съ знаковете $+$ $-$ \times ; обаче всичко това става
наглѣдно и вразумително за дѣцата. Като изучатъ три-
тѣ, учителътъ минува къмъ четри и тѣй постепенно
вжрви на горѣ, къто презема се по едно число и къто
ся запира при съко число, и задава различни задачи,
открива неговите съмножители и пр. При десетъ ся да-
ва понятіе за единици и десетици и това ся извирща
така по единъ начинъ твърдѣ наглѣденъ. Такъвъ рѣдъ
на откриваніето на числата варди учителътъ, до дѣто
стигне сто. Когато учителътъ достигне въ по голѣмитѣ
числа, ще може да задава различни задачи; биле тѣ съ

дроби или именованни числа учениците ще ги решаватъ умствено най удовлетворително. Тогава учителятъ забелѣжва доста успехъ въ умственото развитие на дѣцата; тѣ ставатъ съобразителни и добиватъ ерѣства, какъ да разсѫждаватъ, когато имъ ся зададе такъвъ или инакъвъ задатъкъ. Истина, тоя успехъ ся явява подиръ година или година и половина, нѣ той е доста точенъ защото при понапредното обучение, това неможахме ни да сѫнуваме. Изучваніето на числата отъ 100 до 1000 спорѣдъ Грубе пакъ ся изучватъ умствено, нѣ заедно съ тѣхъ дава ся понятіе за номераціята и читиритѣ дѣйствія писменно, защото, умствено тѣ вече трѣба да ги знаятъ. При това обучение никаква трудность не може да бѫде, защото ученикътъ е развитъ да разбира всичко.

Тѣзи е кратко методата на Грубе. По обстоятелно изложеніе, тя ще представи голѣмъ интересъ за онія, които искренно желаятъ успехътъ за основните училища; но да но по-скоро удовлетвори тая нужда г. Манчевъ, който ималъ методата на Грубе преведена.

Г. Тодоръ Икономовъ още въ 1866 л. снабди книжнината ни съ това ржководство; но тогава, немайки у наеъ ни мисль, да подобримъ основните си училища, това ржководство не ся зема отъ никого въ внимание и то остана да пълни само полицитѣ на книжарниците дори и до сега. При всичко, чи това ржководство е преведено отъ едно не толкозъ пълно издание на рускій язикъ, но то се можеше да улесни нашите учители. Даже и днесъ то може да бѫде доста полезно за онія, които не искатъ да заблуждаватъ дѣцата съ сутичѣ стерiotипни правила и като не би могли да иматъ друго по-пълно ржководство.

Въ руската литература това ржководство е достигнало до девето издание, чи незная да не е излѣзло и 10-то, и това нещо доста въ полза говори за тая педагогическа книга. Г-нь Манчевъ ся обѣщава да печата скоро това ржководство, преведено отъ най-послѣдното издание въ рускій язикъ; нѣ кой знай, да не стане обѣщанието му на пусто, защото книжарите често правятъ това за интересъ си, т. е. щомъ видятъ нѣкоя добра книга на другій язикъ, изведенажъ обявя-

ватъ, чи е подъ печатъ, да не би да ги превари нѣкой, да їж издаде по скоро. И тѣй добрата книга все подъ нечать стои и никой не ся наема да їж превожда. Както и да е надѣваме ся на г. Манчева да снабди поско-ро учителитѣ съ тая добра книга; но да но не заличи достоинството ї съ своя Блѣгарскій языкъ. Той вече има отъ много неща добри уроци.

При свѣршваніето молимъ покорно всички учителе-ли, кеито ввождатъ звучната метода, да взрѣтъ по от-близо въ тоя педагогическій рѣдъ, и да ся неогранича-вать само съ едно измененіе на Ше въ шши. Въ та-къвъ само случай ще подигнемъ основнитѣ училища и ще имаме право да ся надѣемъ за успѣхъ, инакъ и звучната метода ще ся озвучи за скоро време и долни-тѣ училища ще си останатъ поне сѫщите.

Н. В. Сарановъ.
